

Б.НИЖАНКІВСЬКИЙ

БОГДАН НИЖАНКІВСЬКИЙ

п'єрліке
ВИНО

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1942 ЛЬВІВ

Редактор Св. Гординський

*Обкладинка і титульна
сторінка В. Баллса*

Друкарня Укр. Акад. Наук, Львів, Постгасе 11.
Зам. 938.

Ясніє даль і мряки молочнаві
Проходять табуном. На травах роси
Як стиглій набрякають виноград,
Ждучи спокійно доброї руки.

Пільні дороги, білі й неспокійні,
Пливуть кудись. На обрії за лісом
Виколюється сонце, як горіх,
Тверде і кругле, дихаючи сном.

Ось соняшник, набитий мурашками,
Піdnіс чоло і, як сліпець, чекає.
При водопою кінь десь заіржав
І заревли корови, йдучи в брід.

Спливає ранок. Милостивий Бог
Піdnіс долоні над хати й поля.

*

* * *

Пустіє сад і яблука доспілі
Лягли в кошах на рунах ствердлих трав.
Тут самота і вечори зотлілі,
Пливуть дими над килимом отав.

Погасло літо полум'ям загráв
І бабиного літа пасма білі
Далекий вітер буйно розметав
На верби зсохлі, наче очманілі.

Нова межа чорніє у беэмір'ї
І плуг спочив блискучий на стерні,
Бузьки в блакитний піднялися вирій,

На картоплинні у димах вогні:
Над травами, що примороззям сірі,
Повільно й тихо достигають дні.

*

* * *

Ось віз гуркоче по затвердлій груді,
І коні йдуть, ступаючи ліниво,
Візник дрімає, як похмурий будень,
Стрясають хмари попеласту гриву.

На межах білим закипіла студінь,
Вороння в зграї підліта крикливо,
Поля у скибах по осіннім труді
Лежать спочинком, тихо і щасливо.

Ніхто, йдучи, не крикне за товаром
З твердих пасовищ, стоптаних і голих,
З мочарищ сірих курить самоваром,

Бодяччя гостре босі стопи коле,
А з хат принишклив на мовчазне поле
Солом'яним несе по вітрі згаром.

СТАРИСТЬ

Коротшає життя, як в сонці тінь,
І вже спокійна кров, колись бурхлива,
А давні дні лягли, як мертві рінь
У річищі, куди промчалась злива.

Погас вогонь заобрійних хотінь
І повнота життя, важка й щаслива,
Холодить спрагу ствердлих піднебінь
І ум стає, як кропива жалива.

На лавах яблука й старе вино
У золоті, і папороть зелена,
І самота, і задумлівість клена —

А в скрині кованій тверде рядно.
Як ранок срібний одгула давно
Бурлива юність, дивна і шалена.

*

* * *

Перепливем сьогодні Рубікон,
Збирай клунки, кохана; довга путь!
Ось вечір вже вдягає свій хітон
І тіні, наче дерева, ростуть.

Життя пройшло, як неспокійний сон,
У жилах кров росла, як в сонці ртуть.
Ми брали все, вільні, без перепон —
Тепер від нас щось візьмуть, заберуть.

Засмійся хоч! Кому потрібний жаль?
Ось я сміюся теж, як і давно.
Сіриє звільна мерехтлива даль

І бачу, бачу: підплива човно.
Покиньмо все! Всі радощі й печаль —
І випиймо до дна своє вино!

*

* * *

Багато днів і ночей буревійних,
Як хвилі моря, перейшло по нас.
Прийшло життя в півприсмерках спокійних,
Як попіл, де вогонь скінчився і пригас.

Лиш спогади лишились елегійні,
Без давніх примх і без старих прикрас.
Промчалися вони на водах рвійних,
По ріках тих, що ними рине час.

Не знати нам доріг уже відбутих
І не жалка безповоротність їх
Безмежних смутків, радощів забутих.

Нові скорботи і спокійний сміх
Ми несемо в очах напів примкнутих,
У сірім поросі нових доріг.

*

* * *

Постав долоні — хай пливуть хвилини,
Ось крутить жаль в душі, мов веретеном.
Не здергати нам їх — ми пливемо із ними,
Жовтішає життя, що розцвіло зелено.

Премудрість: спокій, наче небо синє
І попіл — сенс життя, що віяло вогненно.
Воно одне відродиться й не згине,
І ми спочинем під тужливим кленом.

Не лишиться ніщо і промине за днями:
Кому потрібні ми, як спогад призабутий?
Проходять дні з турботами й піснями —

Немов чарки вина солодкого й отрути.
Гляди, кохана — близько перед нами
На обрії вогні, яких нам не збагнути.

*

* * *

Ми не прощались, ні — у вечір, як звичайно,
Під домом я тобі сказав: „чарівний вечір“...
Дурні й бліді слова, що закривають тайну
Думок бурхливих і бурхливих речень.

В очах твоїх, як ніч — притаєних, спокійних
Не перейшло ніщо, не задрижало навіть.
Лиш усміх на устах — мов втомлені обійми —
Піднявся враз і захолов, як камінь.

Це все, кінець уже — хіба цікаво дальше?
„Добраніч“ я ще раз сказав... Подав долоні.
Лиш потім, потім лиш пригнався тихий жаль ще,
Як чорні коні.

*

* * *

Здається, інколи твої м'які долоні,
Це вітер польовий — шовковий і пестливий.
Він пригорта, як квіт, крихкі і білі скроні
Маєдрівника, що впав утомлений, безсилій.

Здається, що у них заклята, мов в долонах
Малого дітвака, тужна й свята молитва,
Де шептані слова, як херувими, дзвонять
І де душа, як хрест, незбагнута й розкрита.

І впасті хочу я навколішки, як в храмі,
Де спокій при тобі спливає тихо й біло,
І на долоні ці схилитися устами,
Як грішник кам'яний, що душу мав зболілу.

*
* *

Жду на листа — і день за днем, як роки,
Повільні і важкі, ідуть і не минають.
Докір і жаль уже розплівся. Спокій
Приляг, як гнаний птах, утомлений в одчаяу.

Я жду на кілька слів, таких собі звичайних,
На клаптику малім, малім, щоб лиш узяти,
(Здається ось мені, мов на стежках розстайних
Заблуканий стою, як грач, що все вже втратив).

Та все таки я жду і ждатиму, камінний,
Хоч знаю, що дарма! Не бути й не діждатись.
...І дальнє будуть дні, що іх ніхто не змінить
Ніколи, як жебрак, якому не сконати...

Я бачив Вас — так, бачив Вас учора,
Ви йшли самі, самі, як вічний смуток
Осінний, що мовчить, заблуканий в просторах,
Як день, що присмерк п'є, немов терпку отруту.

Я міг прийти до Вас і пошепки сказати
Одне, однісіньке, забуте й давнє слово,
Що кличе ще й тепер, коли на небі ватри
Затліють, як крапки розбурханої крові.

Я не спинився, ні— вдавав, що я байдужий,
Немов прохожий той, чужий і непривітний,
Хоч знов, що у душі щось зірветься й затужить,
І втихне, як щеня покинуте, самітнє.

* *

Сніжинка. Сніг.
Рука дрижить: Пождіте!
В очах слюза — чи сміх?
А може тільки вітер?

Дивіться: в вишні
Зірки вже загорілись,
У місті — ми одні,
А місто дивно біле...

О, ні! Покинь слова!
Рука дрижить я знаю,
(В сніжинках голова...)
Кохаю.

*
*

Глибокий став твоїх очей вечірніх,
І я на дні покинutий топельник.
Вдаряють хвилі спогадів загірніх,
І б'ється серде в розцвітах джерельних.

З-під вій лягають тіні в грі повільній
І пахnе тіло п'яно шуварами,
Далекі ночі, тихі і свавільні,
Пливуть у зорях срібними човнами.

Цілую знову вогко-коралеві
Уста русалки, дівчини палкої,
За серде тягне й тягне туга-невід,
А серде-риба бється в неспокої.

Що хочеш, ноче, оповита в чари?
Згоїти, може, незакриту рану?
Біль знов по серці веслами ударив,
Розплি�vся спогад, як туман над раном.

Моя далека, неспокійна мрія!
Колише осінь золотими днями,
Сплітає вітер довгими нитками
Далекий спогад, що, мов сніг, біліє.

Змішались ночі в келиху хрустальнім,
Напоєм п'яним сп'янюють вогнино.
Час ліпить воском наболілу рану,
А дні зникають, як вітрила дальні.

Ніхто не прийде. Буде так як досі.
При висках в тиші стиснуті долоні,
Летить за вітром золотава повінь, —
Далека осінь...

*
* *

Музики грають дрібно на дорозі
І молода у маках, у червоних
Вже їде й плаче у тремкій знемозі
І дружби вороних сідлають коней.

Як місяць в блиску, молодий на возі
Сміється з вітром, в герцах перегонних,
І манить привид на новім порозі
Ночей пошлюбних, п'яних і бездонних...

Вітайте гості, куми, боярове,
Входіть до хати, засідайте лави,
Тут мед, горілка, тут вино багрове!

Хай молодятам добре та ласкаве
Життя струмиться в перехрестях крові
Й плодючим буде ложе вірне й праве.

Як чорний фірман, на провулку вечір,
Брязкочуть зорі об дахи бляшані,
Кружляють нетлі, полуум'ям вже п'яні,
І снять про місяць і таємні речі.

Терпке кохання в тіней переплеті
Міняє всоте втомлена коханка,
Печуть, як спирту вихилена шклянка,
Далекі мрії, що упали в леті.

Дрімає сторож, сидячи при брамі,
В шинку, як завжди, пиво п'ють терпкаве,
Сміється скрипка, мов з усіх лукавить,
Та плаче давінко, плаче у нестямі.

*

* * *

Тепер оцей, а потім інший знову
І ніч цвіте химерними вогнями
Далеких снів, що томлять до нестями
Аж в грудях біль згинається в підкову.

Щоб менше сліз, стискаєш в горлі схлипи
І сміх дзвенить в провулковім тумані
І йдеш, як тінь, в брудний шинок фірманів,
Де твій альфонс вдесяте спирту випив.

І там ніхто не скаже: мокрі вії!
Сидітимуть, замрячені при квартирі,
Лиш твій альфонс ударить, ніби в жарті,
Аж зглянуться фірмани і злодії.

— — — — —

Глибоокі ночі гаснуть, як давніше,
І ранки гіркнуть гірше, як полин.
Було б хіба умерти, найпростіше
Від пляшки йоду в тінях сірих стін...

На тротуарах склистих попеліє снігом
І ліхтарі далекі жмуряться, як зорі.
З крамниць веселих пахне свіжим хлібом,
Хтось біля шиби лиш про хліб говорить.

Скриплять підошви на твердім морозі,
Дзвінки при санях, як остання сповідь,
І дзвонята, дзвонята... Дівчина на розі.
Кінець терпкавий, що кінчає повість...

Чорніють мури кам'яних симетрій
Понад дахами вечір тягне сіті.
Жебрак на сходах молиться до смерти,
Росте на шибах папороть і квіти.

* * *

Ось вечір синій наплива поволі
І присмерк дзвонить в золоті дзвінки.
Спокійна хвиля гладить стопи голі
І пахне море, як вино терпке.

Химерна даль на заході палає,
І видко: никнуть клаптики вітрил
І тують всіх перелетних крил
Шляхи далекі кличуть у безкрає...

Густіють в тінях мерехтливі далі,
На скелях чути переливний спів.
На небі зорі — сріблени коралі.
Хтось задивився, став і занімів,

Знов брешуть пси. Годинник десь затикає,
Вікно відкрите — із городів дим.
Стою і слухаю: здається, кликає
Мене хтось голосом неголосним?

На небі зорі. Десь моя між ними,
Колись відірветься і полетить.
Лети ж, лети! Вітрами весняними
Вже дихає життя і крутяться світи!

Нараз гудок, далекий, паровозний
Прорвався в тишу. Неспокійна мить!..
Стою і слухаю: чом я не подорожній
В краї далекі, в сонячну блакить?

*
* *

Порвались звої хмар — і дощ за небосклоном,
Лиш куриться ще пень розбитий громом в порох.
Іду і слухаю. Дрижить ледь чутним стоном
Пухка земля. В траві струмка сріблистий шорох.

Ліщини аромат вщерть наповняє м'язи
І кров живіш шумить у корінистих жилах.
А сонце крадькома між дерева залазить,
Руде і злісне. Ліс — як кажанові крила.

Блукаю без стежок. Немов у себе дома.
В устах неначе смак сирого м'яса й крові.
...І так ціліську ніч... Забув, що голод, втома,
Лиш в мізку біль щемить: слова лісної мови...

Крізь амбразури вій дивлюся в далеч-далль
І серце, тремтячи, під горлом застрягло.
Пливе дорожній пил. На обрій — синю сталь —
Вже сонце нахиля розжарене чоло.

Співай, стрибунче мій! Мов срібний цвіт, роса
Холодить подих твій, що б ти співав дзвінкіш.
Вологий вітер піль волосся розчесав,
І в обрій я біжу, щасливий, босоніж.

О, не добігти, ні! Знов слухаю, дивлюсь.
Опав дорожній пил. Де обрій — сіра сталь.
Сказати хочеться, так хочеться комусь,
Як серце виклика вечірня далеч-далль.

*

* * *

В повітрі пахне хліб і м'ята,
Скінчили варту зорі всі,
Дівча ось вийшло перед хату,
По завороженій росі.

Неначе молоко з росою,
Пливе туман з-понад отав,
На річці коні хлопці поять
І соняшник чоло підняв.

Ще мить: впаде враз перший промінь,
Стріла співуча й золота.

На річці заіржали коні,
Зазолотилася вода.

Заплівся вітер з сонцем між колосся,
Біжать далеко шляхом дерева.
Ой, скільки, скільки шляхом цим пройшлося!
Похміллям згадок повна голова.

Підвода їде — чути, мов ще нині
І порох в очі — не біжи услід!
Ось пахнуть трави і волошки сині,
Джмелі і бджоли випивають мід.

Метелик білий — важко так піймати,
Присів, полинув! Що ж, лети, лети!
Трава лоскоче шовком босі п'яти,
Змітає вітер золоті сліди.

Не всидиш — небо дихає, аж біле,
І птака — крапка ген у вишині.
Думки за нею слідом полетіли,
Немов дитинства неповторні дні.

РАНОК

Крізь шибу ранок: дзень! Срібляно.
Стіною зайчик перебіг
Будильник: тік-так! тихо, п'яно...

— — — — — —
Роса на нивах. Бризнув сміх.

Дивлюсь: прозоро. Небо: мрія.
О, юність! Юносте дзвінка!
Гей, прόстору — щоб вітер віяв!
Пружисте серде і рука!

Іду. Пливу. Впиваюсь натще.
Встають вогні, життя встає.
Прекрасно жити, як знаєш нацло,
Як серде б'ється, б'ється, б'є!...

*
* *

Іду в полу́дне сам дзвінким бульваром,
Ловлю у сердце відгуки пісень.
Ось б'ється в небо ритмом тротуару
Блакитно-ярий, переливний день.

Як верби в полі — ліхтарі краями
Біжать далеко в синьо-сиву даль.
Знов чую пісню — вояки чвірками
Несуть на крісах сонячну емаль.

Високо голуб вигнув срібні крила
І зник, розтанув десь у неба млі...
Ах, крил таких би, щоб душа дзвонила,
Зорити з лету відблиски землі!

Іду бульваром, просто в п'яний обрій,
Не йду — а чую, чую помах крил!
І знаю — світ весь радісний і добрий,
Життя прекрасне в переливах жил!

*

* * *

Вже йду, чекайте, над дахами буря,
Вода стікає у шумнім гальопі,
На небі хмари блискавками курять,
І б'ють у сальви — в стогомонний лопіт.

Лишаю хату — ѿ так іду, як стою,
В одній сорочці на морозний вітер,
Тепер таким уп'ємося напоєм,
Що серце завжди буде нам щеміти!

— — — — —
Не стій в дверях, дівчино, на порозі
І не дивись за нами в смутку безнадійнім,
Молися Богові, як будем у дорозі,
За наші душі, горді ѿ неспокійні.

*

* * *

Нас смолить ніч і дощ прибоєм парить,
Ми побратими тут і ми на „ти“ із чортом!
А музика — аж тне, аж серце шкварить
Їдким акордом!

Під нами світ — земля, за сонце гарячіша,
За вікнами сигнал пригол, що їх зустрінем,
Там смерть, що жде, як пес —
 п'я любка найвіршіша
Невтишеним і смілим!

Шинкарю, Юдо, голубе пребілий, —
У чари наливай нам не вина, а крові!
Життя бо в нас трептить, як ягоди доспілі,
В ненависті й любові!

* *

Напийся, хлопче, руму,
Пливуть вже криги білі,
В борти вдаряють з шумом
Холодним, диким струмом.

На поклад, друзі смілі,
Ось вихор рве вітрила,
І линви зципенілі
Спадають, мов зітлілі!

Земля, що нам світила,
Розбилась перед нами
І ніч нас обступила,
Грізна, проклята сила!

Та ми пливем з піснями,
Що ніч, що криги білі!
Напийся, хлопче! З нами
Пливеш ти над світами!

Осів вітрильник на далекім морі
На рифах коралевих.
Борти черкають перелетні зорі,
Як меви.

Меткий поручник і наш боцман згинув
Під щоглами важкими,
Лежать усміхнені на звоях лічов, —
Бог з ними!

Сьогодні мовчки ми їх поховаєм
На дні, де срібні ріки,
І прapor їм ще раз замає
На віки!

Будь милосердний, всемогучий Пане,
Для них і нас на морі,
Коли перед тобою станем
В покорі.

*
* *

Був син — разом жили,
Дитина золота.
Був час — його взяли.
У хаті самота.

Де ти, мій сину, мій, —
Де, на яких полях?
Дай вістку-вітровій!
Скажи, кудою шлях!

Не вистане вже сил,
І сліз уже нема.
Спадає срібний пил.
Зима.

Приятелеві Б. Цісикові

Холоне чай, і з ним холоне слово.
Дай папіроску ще. Ось довга ніч
Ще довша буде — а минуле знову,
Як череп, вперто зазира до віч.

Годинник станув. Вічність тужно віє
Повз вікна наші в чорну нескінченість.
І ми міркуємо й не розумієм...
Які без силі мудрість і ученість!

Де він тепер? (О, друже наш, Богдане!)
Порожнє місце — й почуття болюче.
Сказать комусь: „вжитті — зелене в'яне“ —
Це можна й добре. Але ні — як мучать!

Мовчім, не треба! Кам'яніє спокій,
Думки пливуть, гойдаючи минуле.
Хтось стукає? Ні. Здавалося, що кроки...
Десь слово... Дивно. А немов би чули...

А чай застиг. У світлі електричнім
Мов каплі крові брилою застигли.
Ми сидимо мовчазно, непривичні,
Суворі серцем — холодніші криги.

МЕРКАТОРАМ

Хліб млявий жуєте і дні, як мідяки,
Ховаєте у свій нужденний гаманець.
Далекі вам моря, засніжені верхи
І на чолі яснім звитяжницький вінець.

І смішно вам, що десь є обрій, вітряки
І блудний дон Кіхот, той неспокійний жрець.
Вам сира б повний рот і ліжечко м'яке
І, в старості гидкій, сподіваний кінець.

Горбаті карли ви, а ваш кертичий світ,
Не світ, а гріб, що ви сконаєте у нім,
Не знаючи про те, що мрії, воля, міт

І та краса борні, що в сонці золотім
Іде крізь буревій несупокійних літ
І манить і зове в поході звитяжнім.

Сміятись? Добре, хай! Сміятись я умію,
Щоб сльози аж в очах крутились і пекли!
Долийте, не скупіть, ви до вогню оліо,
Бо й справді, як болить, так хай уже болить!

Не б'ється серце вже, закам яніло, вірне,
І чую під ребром його холодний дотик.
Та де не смерть, о, ні! Не хочу, щоб покірне
Тряслося крадъкома, як в ситої голоти!

І я сміюсь таки! І сміх цей незамовкне!
(Хоч тіні дум важких видніють на чолі).
І скільки ще разів лист у гаях пожовкне?
І скільки ще могил насиплять на землі?

Додолу раз впадеш і знов встаєш на ноги,
О, не звалить тебе, країно неозора!
Перед чолом твоїм нестоптані дороги,
Де дні дзвінкі встають в розспіваних моторах.

Твоє кипуче серце знову ствердло хижо
І милости не дасть, як білого причастя!
І держиши ти його, як помсту і як визов
Для перемог своїх і для свого щастя!

У днях, що розцвіли у загравах багрових,
Ростимеш у красі і силою могуща.
Бо ти — це ми самі! Бо ми твоєї крові
Країно наших мрій, Вітчизно невмируща!

*
* *

Розколисуй пісню
Серце одкривай!
Хто сказав: зловісно
Схлипує отчай?...

Не здаваймось ночі,
Буря йде в пролом!
Хто нам смерть пророчить?
Ми — новий псалом!

Розгорілась ватра,
Пісню всі одну!
Ми повстанем завтра
З попелу й вогню!

*
* *

Ось серде в'язень-птах у клітці,
Аж тріснутъ ребра в дужім крику!
Безмежжя, вітру!

При рушниці
Писать історію велику!

І бачиш, сірі йдуть колони,
В ногах цвітуть гранати маком,
І перевалюють кордони
І ринуть бурею в атаку!

Кому життя найперше право?
Хто прийме смерть, як зло конечне?
Ось гасло їх: народ і слава
Злітають з уст в нове прийдешнє.

А потім: здіймеш каск сталевий,
Багнет цвістиме ржею в житі.
Безмежжя й вітер — кришталеві,
А серде в грудях і в блакиті!

*
* *

У вибуках земля розкрила лоно чорне
І знов стовпі димів підперли клапті неба.
І снілось матерям: синів вже не пригорнить,
І знали, що сліози, прощаючись, не треба.

Співали ластівки у сонячній блакиті
Й пропелери гули на схід в мовчазний простір,
А батальони йшли, дорожнім пилом вкриті,
А батальони йшли, уквітчані, як гості.

У виритих слідах, де прогриміли танки,
Диміла свіжа кров — хмільне боїв кадило.
Густішали збіжжя у срібній грі світанків
І день, як вільний птах, зривався срібнокрило.

В рамено ще вросте від кріса ремінь свіжий
І стверднуть руки ще, жбурляючи гранати,
І вільний крик в степу далеку синь проріже
І встанемо тверді, щоб завжди там стояти!

*
* *

Стиснути твердо пальці, щоб хрустіли кості,
Закрити очі хитро в риску-щілину
Всміхаючись до віч — ніхто щоб не збегнув,
Що підпливає кров їдким кипінням злости.

Ударити нараз одним страшним ударом
І повалити з ніг і відібрати ніж,
Щоб ворог це прийняв не як двобій, а кару,
І ти щоб врешті зінав, як жити свободніш.

Не вірити словам — бо ті слова продажні,
І вирвати з душі з корінням сантимент,
А ні — то відживе і виріже ущент,
Повалений колись, голодний, знов відважний.

*
* *

Є Бог — я вірю так.
(Вселенна, що без меж...)
Та все ж не хрест мій знак,
А меч на тлі пожеж!

Молюся — до меча.
(У сяйві рукоять...)
Дай кріс, щоб взяти з плеча
І хоч набоїв п'ять!

I щоб, як смерть до віч.
(Хто знає путь свою?)
Була жорстока сіц
В звитяжному бою.

Молюся — до меча.
(Це знак мій боротьби.)
Ще кріс здійму з плеча,
Призначення доби!

Пройшов ескадрон вже — і бáгриться захід
І в куряві шлях їм — де обрій далекий.
Стрільці: рвійна пісня цвіте на устах їх.
В боях і у марші — і в бурі і спеки.

Шоломи ще видко — в останніх проміннях
Сліпуче палають, палають і гаснуть.
„Прощайте! Верніться!“

Рванувся хтось в сінях
І усміх післав їм, як птаху прекрасну.

Проїхали, зникли — і вітер не плеще,
Лиш сонце, де захід червоним шоломом —
І пісня далека доходить ледь-ледь ще,
А серце, як хлопчик за тим ескадроном!

ВОІНОВІ

Стиснувши у руках рушницею,
Ти гордо станув у двобої,
Ти — вірний племені геройв,
Що в грудях носять серде-птицю.

І не помреш, як сірий воїн, —
Для тебе смерть цілюща сила,
Що крізь пожежі й шторми воєн
Нове життя несе на крилах.

І в ясно-синьому просторі
Не хрест тобі, а меч могутній.
Ім'я твоє — це клич в майбутнє.
Що жив ти гордо, не в покорі!

